

Dobří poľovníci chránia zver a jej životné prostredie

P. Zdycha: Good Hunters Protect Game and its Environment. Život. Prostr., Vol. 33, No. 6, 303–306, 1999.

The relation of man and game was formed many years ago at the dawn of human history. Man fed himself with the products he has found in his environment and with hunting. Gradually our forefathers developed their abilities, began to live a settled life and occupied themselves with pasturing and agriculture. Rich men, mainly monarchs and nobility, addicted themselves to hunting and protection of game. They had relatively early realised that if they wanted to hunt they had to protect the game and fodder it as well. They issued laws for game protection and established game reserves and menageries. They also became with game introduction.

Hunting and systematic protection appeared in the second half of the 19th century. The number of inhabitants had increased, weapons were improved and some species of hunting game became almost extinct. That times the hunting societies and associations appeared in order to protect game. Political as well as economic situation also influenced the level of game protection and maintenance of its state. Game is always threatened in time of wars, sudden political changes and in strain social situation. Hunters act in the interest of game protection and its environment. However they are not almighties. It is necessary that they find consideration in wide public and state administration and they conserve the beauty and variety of our fauna also for future generations.

Poľovníctvo a ochrana zveri sú dva významné fenomény, ktoré majú podstatnú súvislosť. Poľovníctvo – teda výkon práva poľovníctva, založený na jeho právnej úprave, by mal spočívať predovšetkým v ochrane zveri a jej životného prostredia. V niektorých prameňoch sa uvádza, že poľovníci až 90 % času venujú ochrane a starostlivosti o zver a len 10 % samotnému poľovaniu. Tak by to malo byť. Prax je však v súčasnosti iná. Zver má veľa nepriateľov. Sú to jednak tí, ktorí ničia jej životné prostredie, potom pytliači i samotní nečestní poľovníci, ktorí sa spreneverili svojmu ušľachtilému poslaniu, aby zver chránili a prepadli "pečienkárstvu", teda nelegálnemu prisvojovaniu si ulovenej zveri.

Od lovu k uvedomelému poľovníctvu

Naši predkovia sa živili lovom a zberom rôznych produktov, ktoré im prírodné prostredie poskytovalo. Len

posledných 6000–7000 rokov sa ľudia živia roľníctvom. Za hlavný spôsob obživy paleolitických ľudí považujeme lov. Zveri bol dostatok. Hlavnou starosťou ľudí bolo, ako ju uloviť, aké nástroje si na to pripraviť, ako zver spracovať a zužitkovať.

Lovci mamutov, sobov a pravekých nosorožcov, zubrov a jaskynných medveďov dosiahli i na území dnešného Slovenska v tomto smere pomerne vysoký stupeň kultúry. Nástenné maľby v jaskyniach pravekých lovcov a na skalných útesoch (ich objavy vzrušujú svet od polovice minulého storočia) svedčia o tom, že strach z možného neúspechu viedol našich predkov k mágii, ktorou si svoju korisť zaklínali. Práve kresbami na stenách jaskýň a skalných brál. Dokazuje to i nález rytiny dvoch zápasiacich zubrov v jaskyni Pekárna na susednej Morave, alebo praveké kresby v jaskyni Domica. Máme archeologické dôkazy o tom, že medzi lovcami už v praveku existoval kult trofejí.

Trvalo tisícročia, kým sa z primitívneho lovca prvotno-pospolnej spoločnosti stal chovateľ zdomácnených zvierat. Ľudia postupne zanechali nomádsky spôsob života. Na javisko dávnoveku vstupuje primitívny roľník. S rozvojom výrobných síl pokročila deľba práce, vzniká súkromné vlastníctvo a sociálne rozvrstvenie.

So vznikom otrokárskeho štátu sa objavujú i právne normy, ktoré sa vzťahovali aj na zver. Rímske právo pokladalo zver za "vec nikoho" a loviť ju mohol každý, ak však pritom vstúpil na cudzí pozemok, potreboval súhlas majiteľa. Podľa keltského a germánskeho práva bola zver už neoddeliteľnou súčasťou pozemkového vlastníctva a loviť ju mohol iba majiteľ a ten, komu to majiteľ dovolil. Podobné zásady platili i vo Franskej ríši za vlády Merovejcov a Karolovcov.

Za prvý významnejší zákon u nás, ktorým sa chránil nielen majetok, ale aj zver, pokladáme Dekrét Vladislava Jagellovského z r. 1504. V čl. 18 zakazuje poddaným a sedliakom akýmkoľvek spôsobom loviť jeleniu, srnčiu a diviačiu zver, pričom im zakazuje aj chytať vtáky. V týchto zásadách pokračovali aj zákony vydávané počas vlády Márie Terézie a jej nástupcov.

Zveri veľmi poškodilo vynájdenie palných strelných zbraní a ich sústavné zdokonaľovanie. Je zaznamenané, že cisár Ferdinand III. (1637–1657) medzi prvými používal loveckú pušku na západnom Slovensku, na panstve Pálfyovcov.

Počas vojen sa palné zbrane rozširovali i medzi pospolitý ľud a napriek prísny trestom sa rozmáhala pytliačstvo. Zašlo to tak ďaleko, že niektorým druhom poľovnej zveri hrozilo vyhynutie. Kráľ a šľachta však nechceli prísť o potešenie z lovu ako výborného druhu zábavy, zakladali preto zvernice, v ktorých pestovali autochtónnu i introdukovanú zver. Zo zahraničia sú známe parforsné poľovačky, ktoré sa v týchto zverniciach usporadúvali. U nás tento zlozvyk, našťastie, nenadobudol širšie rozmery.

I medzi šľachtou sa našli jednotlivci, ktorí zver nielen strieľali, ale i ochraňovali a zveľaďovali. Svetlým príkladom je gróf Karol Forgáč (1842–1911), ktorý v druhej polovici 19. storočia vybudoval v oblasti Trábeča jeleniu a danieliu zvernicu a udomácnil tiež muflóniu zver. Podobne zver zveľaďovala šľachtická rodina Pálfyovcov na západnom Slovensku. Tu sa zúčastňovali poľovačiek i príslušníci kráľovskej rodiny Habsburgovcov. V oblasti Javoriny to bol knieža Christján Craft Hohenlohe z Oehringenu, ktorý vynaložil veľké finančné prostriedky na zveľaďovanie a introdukcii poľovnej zveri. Priaznivým dôsledkom bolo rozšírenie populácie poľovnej zveri nielen na Javorine, ale i vo Vysokých Tatrách.

Slovenský vidiek na konci 19. a začiatku 20. storočia prejavoval známky relatívnej preľudnenosti. Najmä v podhorských oblastiach bolo veľmi rozšírené ovčiarstvo a extenzívny chov dobytky založený na využívaní pastvín i lesnej pastvy, čo znamenalo ohrozenie lesa i zveri v ňom. Počas väčšej časti roka sa preto pohybovalo v chotároch veľa ľudí, často i so zbraňami, ktoré zákon povoľoval držať po zaplatení určitého poplatku, ako domové zbrane, ale tiež pri košiaroch oviec a dobytky, aby si gazdovia strážili svoj majetok pred divou zverou i zbojníkmi. Tieto zbrane sa často zneužívali i na pytliačenie. Práve nimi sa vykyňovalo veľké množstvo zveri.

Po vzniku ČSR (1918) zavládli demokratickejšie pomery a do výkonu poľovného práva sa zapojilo viac záujemcov, najmä z radov štátnych a verejných zamestnancov. Prvé povojnové roky, ktoré sú charakteristické zhoršenými sociálnymi pomermi nemajetných ľudí i zhoršeným zásobovaním, sú poznačené narastajúcim pytliačstvom. Úrady a bezpečnostné orgány mu neboli schopné čeliť. Aktivizujú sa poľovníci a ľudia, ktorí mali prírodu radi, aby zabránili ničeniu zveri.

V Trenčíne založila už r. 1919 skupinka uvedomelých poľovníkov Spolok pre lov a pestovanie pravej myslivosti. V nasledujúcom roku vznikla celoslovenská poľovnícka organizácia Lovecký ochranný spolok (LOS). Jej cieľom bolo:

- podporovať výkon práva poľovníctva podľa platných predpisov,
- podporovať v rámci zákonov potlačanie a trestanie pytliačstva,
- využívať na zveľaďovanie poľovníctva odborné

prednášky, výstavy, súťaže, vydávanie odborných periodík atď.

Roku 1925 mal LOS už 25 miestnych organizácií, v ktorých sa združovalo 2568 členov. Výsledky dosiahnuté v chove a ochrane poľovnej zveri sú porovnateľné s výsledkami dosiahnutými počas trvania prvej republiky. Pre poľovníctvo sa vykonalo skutočne veľa. Prijali sa opatrenia na záchranu najohrozenejších druhov zveri: kamzíka, medveďa, dropa, norka, svišťa vrchovského – čiastočný zákaz lovu kuny lesnej, skalnej a vydry riečnej.

Veľa záslužnej práce sa urobilo pri potláčaní pytliactva. Neboli zvláštnosťou ani vraždy poľovníkov a lesného personálu. Poľovníci zorganizovali viacero verejných zhromaždení, na ktorých sa dožadovali prísnejšieho postupu a zákonodarstva proti pytliakom. Dosiahli vydanie osobitného zákona č. 57/1936 Zb. z. a n. o potláčaní pytliactva. Zákon platil iba na území Slovenska a Zakarpatskej Ukrajiny. Vyhlásil pytliactvo za osobitný priestupok, ktorý sa súdne trestá ako zločin krádeže. Keď cena upytlačenej zveri bola vyššia ako 2000 Kčs, mohol byť pytliak potrestaný väzením do jedného roka. Za zločin mohli odsúdiť pytliaka na väzenie do 5 rokov a za mimoriadne priťažujúcich okolností do 10 rokov.

Ochrana a starostlivosť poľovníkov o zver sa prejavili vo zvýšených počtoch drobnej i veľkej zveri i v kvalite trofejí. Na Jarnej hospodárskej výstave v Prahe r. 1936 patrili trofeje jelenej, kamzičej, danieler a diviacej zveri zo Slovenska medzi najlepšie. O rok neskôr na Medzinárodnej poľovníckej výstave v Berlíne, na ktorej sa zúčastnilo 22 štátov a vystavených bolo vyše 5000 trofejí, vynikali trofeje zo Slovenka. Z celkového počtu 2480 udelených medailí, získali trofeje zo Slovenska 184. Slovensko sa tak prezentovalo ako krajina s nevšedným bohatstvom poľovnej zveri.

Naše krajina bola medzinárodne známa i bohatými revírmi malej zveri a tiež vzorne organizovanými poľovačkami. Takéto revíry sa nachádzajú najmä na južnom Slovensku medzi Galantou, Nitrou a Novými Zámkami. Najchýrnejšia bola Károlyovská bažantnica v Slovenskom Mederi s výmerou asi 3000 ha. Viaceré poľovné revíry boli skutočne komorami malej zveri a patrili medzi najbohatšie v Európe.

Úspešný rozvoj poľovníctva prerušili tragické udalosti v období 1938–1945. Opäť sa rozmáhalo pytliactvo. Najlepšie poľovné revíry podniku Štátne lesy a majetky

boli prenájmané bohatým podnikateľom a štátnikom zo zahraničia, najmä z Nemecka.

Povojnový vývoj poľovníctva na Slovensku ovplyvnilo vydanie Zákona o poľovníctve č. 225/1947. Zákon umožňoval výkon práva poľovníctva najmä pracujúcim vrstvám obyvateľstva, a preto sa mu aj hovorilo "Zákon o zľudovaní poľovníctva".

V päťdesiatych rokoch sa uskutočnilo z iniciatívy Zväzu poľovníckych ochranných spolkov viacero zazverovacích akcií zameraných na udržanie a zveľaďovanie stavov zveri. Jedna z nich bola zameraná na muflóniu zver v obvode štátnych lesov Malých Karpát a Trábeča.

Zazverovalo sa aj malou zverou. Napr. r. 1955 sa do slovenských revírov vypustilo 5586 jarabíc a 3750 zajacov. Obzvlášť významná bola tiež zazverovacia akcia zameraná na dropa veľkého.

Z roka na rok stúpali i stavy jelenej a diviacej zveri, niekedy až tak, že sa premnožili. Od polovice sedemdesiatych rokov zaznamenala výrazný pokles malá zver,

"Za základ vsí hodnoty považujú život, to schweitzerovské "tajemné naplnění radosti" – a jen jediní se dovedou radovat a trpět. Soustava života či biosféra je dobrá a zasluhuje si leopoldovskou péči právě proto, že medvíďata se tu mohou radovat na slunci. Jistě, s plným leopoldovským vědomím celku jako předpokladu dobrých životů jedinců vím, že třeba nejprve zajistit integritu a stabilitu celku, aby se medvíďata mohla radovat. Avšak právě jejich radost ospravedlňuje všechno úsilí o dobro celku."

Erazim Kohák: Zelená svatozář, s. 156

v dôsledku veľkoplošných spôsobov obrábania pôdy, mechanizácie a chemizácie. Celkove však ochrana a starostlivosť poľovníkov o zver v období 1945–1989 priniesla dobré výsledky.

Naše poľovníctvo v období transformácie

Poľovníctvo je v Správe o lesnom hospodárení v Slovenskej republike 1995 (Zelenej správe) charakterizované ako *“integrovaná súčasť ochrany a tvorby životného prostredia a súčasne ako hospodárska činnosť, ktorá sa v SR vykonáva na ploche 4438,9 tis. ha. Na poľovných pozemkoch je vytvorených celkom 1785 poľovných revírov. Na výkone práva poľovníctva sa zúčastňuje 37,3 tis. občanov, okrem toho za lovom prichádza na Slovensko asi 2,5 tis. zahraničných poľovníkov”*.

Vo vzťahu k poľovníctvu sa stal podstatným princíp, že vlastnícke vzťahy sa povýšili nad užívateľské. Vlastník pozemku rozhoduje o tom, komu postúpi výkon práva poľovníctva na svojich pozemkoch. Toto upravuje i novela Zákona o poľovníctve.

V zmysle spomenutej novely *“poľovníctvo je súhrn činností zameraných na zachovanie, zveľaďovanie, ochranu a optimálne využívanie genofondu zveri ako prírodného bohatstva Slovenskej republiky. Je súčasťou tvorby, ochrany a využitia životného prostredia. Poľovníctvo nesmie narušovať racionálne obhospodarovanie lesa a poľnohospodárskej pôdy”*. Zákon poľovníkom ukladá zver cieľavedome chovať a chrániť.

Za posledné roky sa počet poľovníckych združení zvyšoval a poľovníkov pribúdalo. Podľa údajov v *“Zelenej správe”* za r. 1998 bolo 47 409 poľovníkov združených v PZ čo predstavuje asi 95 % celkového počtu (približne 50 000).

Proces transformácie vo všeobecnosti, ale aj v oblasti ochrany a starostlivosti o zver, postavil poľovníkov pred veľké problémy. Objavil sa nový fenomén – vysoká nezamestnanosť, ktorý zostril sociálnu situáciu mnohých ľudí. Neúmerne vzrástli ceny potravín za posledné roky. Rýchlo stúpol počet legálne i nelegálne držaných zbraní, čo je priamou hrozbou i pre zverinu a navádza ľudí k pytliactvu, ktoré v minulých desaťročiach už takmer vymizlo. Zákony sú voči týmto priestupkom zatiaľ veľmi mierne. Poľovníci a lesníci pri stretnutiach s pytlíkmi riskujú život. S prehĺbením majetkovej nerovnosti sa zhoršili aj medziľudské vzťahy v poľovníckych združeníach. Zanedbáva sa výchova mladého pokolenia poľovníkov v tom dobrom slova zmysle, aby od staršej odchádzajúcej generácie, ktorá bola podstatnejším spôsobom spätá s prírodným prostredím, prevzali spôsoby dobrých hospodárov, a najmä zásadu, že POĽOVAŤ ZNAMENÁ DOCHOVAŤ. Ani správny gazda si nezařeže tú najkrajšiu ovcu z košiara, ale si ju ponechá, aby mu priniesla ďalšie vydarené potomstvo.

Bolo by žiaduce, aby do nového tisícročia aj v poľovníctve a ochrane zveri prevládli všeobecne zveri prospešné záujmy nad súkromnými, sebeckými, ktoré zveri a prírode ubližujú.

Literatúra

- Andreska, J., Andresková, E., 1993: Tisíc let myslivosti. TINA Vimperk.
- Molnár, L., Teren, Š. a kol., 1984: Naše poľovníctvo. Obzor Bratislava.
- Poľovníctvo a rybárstvo r. 1998, 1999.
- Správa o lesnom hospodárstve v Slovenskej republike 1995 (Zelená správa). Bratislava.
- Zákon Národnej rady Slovenskej republiky z 19. marca 1993, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 23/1962 Zb. o poľovníctve v znení neskorších predpisov. Zbierka zákonov č. 99/1993.
- Zdycha, P., 1996: Transformácia nášho poľovníctva. In Zborník prác z medzinárodnej vedeckej konferencie Politický systém Slovenskej republiky, Prešov, 25.–26. septembra 1996, p. 227.

Príspevok bol vypracovaný ako súčasť grantovej výskumnej úlohy VEGA číslo 1/62714/99, ktorú rieši autor na KSV FEE TU vo Zvolene.

“V najmenšom nepodceňujeme dôležitosť spolupráce se vším tvorstvom. Bolí mě, když vidím vandaly poničený strom, přejetého ježka nebo olejovou skvrnu a leklé ryby na říčce pod benzinovým čerpadlem. Jsem přesvědčen, že základní motivací osobní ekologické zúčastněnosti nejsou systémové rozborů Římského klubu, nýbrž účinné soucítění – či přímo “vcítění”. Jde o to, jaký je vztah mezi takovým vcítěním a sdíleným životem. Někteří autoři... předpokládají, že vcítění, citový souzvuk, je předpokladem sdíleného žití. Jiní autoři, např. Martin Heidegger,... poukazují, že citový souzvuk vzniká právě ze sdíleného žití. Podle toho si nejlépe rozumím s lidmi, s nimiž sdílím práci a žití.”

Erazim Kohák: Zelená svato:zár, s. 167

Doc. PhDr. Pavel Zdycha, CSc. (1941), vedecko-pedagogický pracovník katedry společenských věd Fakulty ekologie a environmentalistiky TU vo Zvolene, T. G. Masaryka 24, 960 53 Zvolene